

ÎNVĂȚĂTURILE LUI NEAGOE BASARAB CĂTRE FIUL SĂU THEODOSIE

Sunt fascinat de *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie!*

Rare sunt popoarele de pe faţa pământului care s-au bucurat de un astfel de dar dumnezeiesc.

La împlinirea a 500 de ani de la urcarea pe tronul Ţării Româneşti a Sfântului Voievod Neagoe Basarab, tipărim, în premieră, traducerea în limba engleză a versiunii româneşti de la Curtea de Argeş a *Învăţăturilor,* după ediţia din anul 2009, apărută la Editura Eparhiei Argeşului şi Muscelului din Curtea de Argeş.

Cuprins de bucurie sfântă pentru darurile făcute de Dumnezeu, m-am gândit să fie accesibile *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, prin traducerea în limba engleză, pentru ca şi creştinii şi oamenii de cultură din alte ţări să aibă acces la această mare carte a credinţei şi culturii mondiale. De asemenea, retipărim versiunea românească de la Curtea de Argeş, în limba română, pentru bucuria cititorilor vorbitori de limbă română.

Consider că *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie,* alături de *Sfânta Scriptură* şi *Cartea de Rugăciuni*, sunt mângâiere pentru cei care doresc să-şi îmbogăţească viaţa cu credinţă, cultură şi evlavie.

Cuvine-se cu adevărat să-I mulţumim din tot sufletul Sfintei Treimi pentru purtarea Sa de grijă, ajutându-ne la tot pasul.

† Calinic Argeş

ÎNVĂȚĂTURILE LUI NEAGOE BASARAB CĂTRE FIUL SĂU THEODOSIE

VERSIUNEA ROMÂNEASCĂ
DE LA CURTEA DE ARGEȘ
- SECOLUL AL XVII-LEA -

B-dul Basarabilor, nr. 23, Curtea de Argeş, 115300,
Judeţul Argeş, România
Tel./fax. 0348401956
E-mail: episcopiaargesului@yahoo.com
www.eparhiaargesului.ro
Editor: Daniel Gligore
ISBN 978-606-8181-19-6

ARHIEPISCOPIA
ARGEŞULUI ŞI MUSCELULUI

ÎNVĂŢĂTURILE LUI NEAGOE BASARAB CĂTRE FIUL SĂU THEODOSIE

**VERSIUNEA ROMÂNEASCĂ
DE LA CURTEA DE ARGEŞ**

APARE CU BINECUVÂNTAREA
ÎNALT PREASFINŢITULUI
CALINIC
ARHIEPISCOP AL ARGEŞULUI ŞI MUSCELULUI

Curtea de Argeş, 2012

NEAGOE BASARAB,

UN PRINCIPE PEDAGOG CREŞTIN

Neagoe Basarab (1512-1521) a urcat pe tronul Ţării Româneşti într-o perioadă foarte agitată, în care aproape toată creştinătatea se temea de expansiunea puterii otomane ce ameninţa libertatea atâtor popoare.

Noul domn al Ţării Româneşti avea multe de făcut în ţară, dar problema cea mai spinoasă în activitatea sa diplomatică era de ordin extern. În împrejurările vitrege de atunci, voievodul a căutat, pe de-o parte, păstrarea păcii cu turcii, în condiţiile unui tribut care oprea amestecul acestora în treburile interne ale ţării; pe de altă parte, întreţinerea unor relaţii diplomatice intense cu toate forţele politice ostile Imperiului Otoman, în aşa fel încât Ţara Românească să nu se afle izolată în faţa turcilor şi să poată primi, la nevoie, un ajutor de la aceste puteri creştine care, în mod tradiţional, erau aliate ale Ţărilor Române în lupta contra Imperiului Otoman. O astfel de situaţie era, evident, destul de dificilă, dar poate cea mai promiţătoare în condiţiile complexe ale epocii respective. În acest sens, relaţiile cu regatul ungar şi cu Transilvania, care ocupa o poziţie specială, aproape autonomă, în cadrul acestui regat, constituie preocuparea de seamă a politicii externe a lui Neagoe Basarab în lumea creştină. Domnul muntean trăia în raporturi de prietenie şi bună vecinătate cu Ludovic II Iagello, regele Ungariei, care - la 9 iunie 1517 -

dăruia lui Neagoe Basarab domeniul Geoagiului de Jos, cu vreo 20 de sate în jur. Orașele Sibiu și Brașov au avut legături economice și comerciale cu Țara Românească în timpul Voievodului Neagoe Basarab. Mai mult, din corespondența pe care domnul Țării Românești o purta cu sașii din Sibiu, reiese că el furniza acestora chiar și unele informații cu caracter politic. Cele mai multe scrisori, însă, au în vedere probleme de interes comercial, căci sașii erau pricepuți argintari în acea vreme. Astfel, meșterii Ioan și Celestin lucraseră în Țara Românească 17 potire de argint aurit. Relații asemănătoare avea și cu brașovenii pe care îi invită, într-o scrisoare din 24 aprilie 1520, la târnosirea bisericii Mitropoliei din Târgoviște.

Neagoe Basarab a căutat să stabilească legături diplomatice și cu alte state interesate în lupta antiotomană. Este vorba de republica venețiană și statul papal. Astfel, în 1518, Hieronim Matievici era trimis cu o solie la Veneția, unde a fost primit cu multă căldură și înnobilat, iar în 1519 Papa Leon al X-lea, marele promotor al Renașterii, îi răspunde personal și favorabil la propunerea făcută în numele său și al Domnului Moldovei – Ștefan cel Tânăr – de a fi luați în considerare la o viitoare cruciadă antiotomană. Este pentru prima dată când întâlnim un sol al Țării Românești în Republica Sfântul Marcu. Apusul vedea în Neagoe Basarab o forță ce putea intra în combinațiile și interesele lui politice, și nu un supus docil al turcilor.

Dar Neagoe Basarab rămâne în istoria poporului nostru o figură importantă mai ales prin *activitatea sa c ultural-religioasă,* sferă în care el - am putea spune - a excelat. Stăruința domnului Țării Românești pe acest plan are și un substrat politic: întărirea unității creștinilor ortodocși în lupta lor cu turcii.

Fără nici o exagerare se poate spune că Neagoe a fost susținătorul întregii Ortodoxii, din Carpați până în Siria și de la Marea Ionică până în Egipt. Numele voievodului român se pomenea atunci în nenumărate mănăstiri, în Balcani, în Grecia, în Asia Mică.

Gavriil Protul în „Viața Sfântului Nifon, Patriarhul Constantinopolului", referindu-se la daniile pe care le-a făcut

Neagoe Basarab atâtor mănăstiri din Răsărit scria: „Ce vom mai spune deosebi lucrurile şi mănăstirile care le-au miluit? Să zicem toate câte sunt în Evrota, în Trachia, în Elada, în Ahaia, în Eliric, în Cambania, în Elipsod, în Misia, în Machidonie, în Tetulia, în Sermie, în Lugdonie, în Petlagonia, în Dalmaţia şi în toate laturile de la Răsărit până la Apus şi de la Amiază-zi până la Amiază-noapte, toate sfintele biserici le hrănea şi multă milă pretutindenea da. Şi nu numai creştinilor fu bun, ci şi păgânilor, şi fu tuturor tată milostiv, asemănându-se Domnului ceresc, care străluceşte soarele Său şi ploaia şi pe cei buni şi pe cei răi, cum arată Sfânta Evanghelie".

Ceea ce impresionează în mod deosebit sunt ajutoarele acordate de domnitorul Neagoe mănăstirilor din Muntele Athos. El face renovări, răspândeşte daruri, obiecte de cult şi danii anuale băneşti la mănăstiri cum sunt: Cutlumuş, Marea Lavră a Sfântului Atanasie, Ivir, Pantocrator, Vatoped, Xeropotam, Hilandar, Rusicon, Xenofont, Zografu. Sumele anuale ce constituiau daniile în bani sunt foarte mari, aşa de pildă: la Vatoped, dădea mertic anual de 200 taleri: la Ivir, mertic anual de 200 taleri; la Hilandar, 7000 aspri în fiecare an, la Bobotează; la Cutlumuş, 10.000 aspri; la Zografu, 3.000 aspri anual; la Xenofont, 2.000 aspri; la Rusicon, 4.000 aspri danie anuală.

Mai mult, la Constantinopol a acoperit Patriarhia şi a înnoit chiliile; la Ierusalim, la Muntele Sinai, la Meteorele de pe Stânca Tesaliei, la Tescaviţa, Cuşniţa şi Cuteasca face alte şi alte daruri. La Ascalon, în Siria, întăreşte fortul cu o culă înarmată.

În ţară, Neagoe Basarab face daruri unor mănăstiri, iar pe altele le renovează. Aşa se face că acoperă cu plumb Tismana, termină Mănăstirea Dealu, ajuta mănăstirile Cotmeana, Vişina, Dobruşa, Cozia, aduce icoana Sfântului Gheorghe de la Constantinopol la Mănăstirea Nucet.

Tot Neagoe Basarab aduce moaştele Sfântului Nifon, Patriarhul Constantinopolului, care a fost şi mitropolit al Ungrovlahiei şi care, datorită unui conflict cu domnitorul Radu cel Mare, a fost nevoit să părăsească Ţara Românească, murind la Mănăstirea Dionisiu în Muntele Athos. Aducerea moaştelor

lui Nifon, fostul dascăl al lui Neagoe Basarab, este descrisă în amănunţime de către acelaşi Gavriil Protul în *Viaţa Sfântului Nifon, Patriarhul Constantinopolului,* unde arată că moaştele au fost aduse din Sfântul Munte cu mare alai şi aşezate la Mănăstirea Dealu, deasupra mormântului lui Radu cel Mare, făcându-se rugăciuni de iertare şi apoi au fost trimise înapoi la Dionisiu într-un chivot de argint aurit, împodobit cu pietre preţioase şi cu email, un dar prea frumos al lui Neagoe.

Drept răsplată, călugării de la Dionisiu i-au dat domnitorului ca moaşte capul şi mâna Sfântului Nifon, „iar el (domnitorul) - spune Gavriil Protul - primi acele daruri cu mare bucurie ca şi Moise tablele legii vechi, şi le purta tot cu sine pe unde mergea, şi în curte şi în biserică; iară în cale le purta în carâtă ca şi Israil racla legii".

Momentul culminant, însă, al domniei lui Neagoe Basarab, moment cu răsunet peste veacuri, îl constituie, desigur, zidirea Mănăstirii Argeş, târnosită cu mult fast la 15 august 1517. Târnosirea marelui aşezământ a fost prilej de întâlnire a mai multor ierarhi ai popoarelor subjugate şi contribuia efectiv la întărirea solidarităţii creştine.

Festivitatea târnosirii era de nedescris. Alături de domnitorul Neagoe, de doamna Despina, de coconii lor şi de toţi boierii, au participat într-un sobor impresionant: Teolipt, Patriarhul Constantinopolului, patru mitropoliţi din Răsărit, mitropolitul Macarie al Ungrovlahiei, o mulţime de egumeni de la Athos, în frunte cu protosul lor, Gavriil, şi încă alt numeros cler din ţară.

Acelaşi Gavriil Protul notează: „şi dacă sfârşiră dumnezeiasca Liturghie făcu domnul ospăţ mare şi veselie tuturor oamenilor şi-i dărui pe toţi, pe cei mari şi pe cei mici, pe săraci şi pe văduve... şi tuturor câţi li se cădea milă le-a dat".

Într-adevăr, Mănăstirea Curtea de Argeş este nu numai o simplă ctitorie a unui domnitor; ea este o capodoperă a spiritului artistic al poporului român, ea reprezintă resursele fără de sfârşit ale poporului nostru, eleganţa şi armonia, măiestria şi priceperea sa.

Cel ce a luat parte la târnosirea acestei mănăstiri şi descrie evenimentul, Gavriil Protul, exclamă: „Şi aşa vom putea spune cu adevărat că nu este aşa mare şi sobornică precum Sionul pe care îl făcuse Solomon, nici ca Sfânta Sofia care o făcu Justinian împăratul, iar cu frumuseţea este mai pe deasupra decât acelea".

Vizitând biserica, sirianul Pavel din Alep, pe la mijlocul sec. XVII, fermecat de frumuseţea ei, o caracteriza ca „un obiect de minunăţie a minţii şi fără asemuire printre mănăstirile din acest Principat".

Aşadar, biserica Mănăstirii Argeş constituie şi va constitui o mărturie a geniului creator şi iubitor de frumos al poporului nostru. Grija deosebită a voievodului pentru acest odor al culturii româneşti se observă citind pe lespedea de piatră aşezată pe mormântul lui Neagoe Basarab, unde, printre altele, stă scris: „Şi rog pe cei ce Dumnezeu îi va îngădui să vie după noi, să păstreze acest loc de odihnă şi lăcaş al oaselor mele, ca să fie nestricat".

Mănăstirea Curtea de Argeş este adevărata coroană a lui Neagoe Basarab, aureola pe care timpul n-o umbreşte, mărturia cea mai de seamă a preocupărilor sale cultural-religioase.

Viziunea militară, politică şi culturală pe care Neagoe şi-a lăsat-o în lucrarea sa cea mai importantă şi singura în cultura românească de acest gen: *Învăţăturile către fiul său Theodosie,* contribuie la conturarea personalităţii acestui domn şi la cunoaşterea vremii sale.

După cum se exprimă un cercetător de seamă din zilele noastre (Dan Zamfirescu) „«Învăţăturile» ne apar, astfel, în acelaşi timp ca o operă de instrucţie şi de educaţie religioasă şi morală, un breviar de ascetică şi mistică răsăriteană, o antologie de texte pedagogice selectate şi aranjate potrivit scopului general al lucrării, un tratat de teorie politică a monarhiei bizantine de drept divin, un manual original de teorie şi tehnică a guvernării autoritare moderne, o sinteză a experienţei şi gândirii diplomatice româneşti, o carte de tactică şi strategie militară şi

una din cele mai autentice şi mai valoroase creaţii literare din cultura română".

Instrucţia aleasă bisericească îl făcea pe Neagoe Basarab să citeze din Sfinţii Atanasie cel Mare, Ioan Hrisostom, Efrem Sirul şi Ioan Scărarul, utilizând datele Sfintei Scripturi cu o uşurinţă uimitoare. „El - zice Nicolae Iorga - este cel dintâi domn român pătruns de cultura bizantină".

Într-adevăr, Neagoe Basarab a avut o viziune largă, respectând moştenirea bizantină, ceea ce reprezenta trecutul, dar totodată este principele vremii sale, innoitor prin legăturile cu noua cultură a Renaşterii. Fără să fie luptător cu armele, ca Sfântul Ştefan cel Mare, Neagoe Basarab - prin toată această bogată şi continuă activitate şi preocupare a sa pentru lumea creştină, din Orient şi Balcani - apare ca un luptător al spiritului, sprijinind cultura europeană, moştenire a strălucitului Bizanţ.

În 1521, după 9 ani de domnie, Neagoe Basarab se stinge din viaţă, lăsând în urma sa multă lumină, lumină ale cărei raze pătrund până la noi cei de astăzi.

Trupul său a fost depus în gropniţa strălucitei sale ctitorii de la Curtea de Argeş.

Privită în ansamblul şi contextul epocii sale, domnia lui Neagoe Basarab poate fi socotită o renaştere spirituală românească. Neagoe Basarab a fost un fiu demn de poporul din care făcea parte şi pentru a cărui propăşire culturală s-a ostenit atât de mult.

Neagoe Basarab rămâne mereu viu prin ceea ce a lăsat posterităţii şi constituie un îndemn pentru generaţiile de azi şi de mâine în a sluji acest popor.

† Daniel,

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

ARGUMENT

Sunt fascinat de *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie!*

Rare sunt popoarele de pe faţa pământului care s-au bucurat de un astfel de dar dumnezeiesc.

La împlinirea a 500 de ani de la urcarea pe tronul Ţării Româneşti a Sfântului Voievod Neagoe Basarab, tipărim, în premieră, traducerea în limba engleză a versiunii româneşti de la Curtea de Argeş a *Învăţăturilor,* după ediţia din anul 2009, apărută la Editura Eparhiei Argeşului şi Muscelului din Curtea de Argeş.

Cuprins de bucurie sfântă pentru darurile făcute de Dumnezeu, m-am gândit să fie accesibile *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie,* prin traducerea în limba engleză, pentru ca şi creştinii şi oamenii de cultură din alte ţări să aibă acces la această mare carte a credinţei şi culturii mondiale. De asemenea, retipărim versiunea românească de la Curtea de Argeş, în limba română, pentru bucuria cititorilor vorbitori de limbă română.

Consider că *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie,* alături de *Sfânta Scriptură* şi *Cartea de Rugăciuni,* sunt mângâiere pentru cei care doresc să-şi îmbogăţească viaţa cu credinţă, cultură şi evlavie.

Cuvine-se cu adevărat să-I mulţumim din tot sufletul Sfintei Treimi pentru purtarea Sa de grijă, ajutându-ne la tot pasul.

Mulţumiri din inimă aducem Prea Fericitului Părinte Patriarh Daniel, care ne-a bucurat cu un *Cuvânt î nainte* la această traducere a *Învăţăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, şi pentru încurajarea de a lucra cu osârdie la scoaterea acestei cărţi fundamentale.

Mulţumiri cercetătorilor români, Prof. dr. Dan Zamfirescu şi Acad. Gheorghe Mihăilă, care au tradus şi îngrijit *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, cu un dens aparat critic.

Dorim ca această capodoperă, *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, actuală şi astăzi, să fie bucuria inimii noastre, lăudând pe Dumnezeu, Care pe toate le plineşte, şi cinstind pe Sfântul Neagoe Vodă Basarab, prin care a lucrat Duhul Sfânt!

† Calinic Argeş

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Prezenta ediţie reproduce *Versiunea românească de la Curtea de Argeş*, din secolul al XVII-lea. După datele existente, originalul slavon din care am reprodus integral, în partea a doua a prezentei ediţii, toate fragmentele păstrate, n-a circulat în multe manuscrise. O copie care ar putea fi chiar acest manuscris, a fost utilizată la traducerea în româneşte, în secolul al XVII-lea, cu siguranţă în timpul domniei lui Şerban Cantacuzino şi o dată cu restaurarea Mănăstirii Argeşului, atunci când s-au tradus şi cele două pisanii ale mănăstirii, şi *Viaţa lui Nifon* de Gavriil Protul, şi cele două învăţături duhovniceşti către monahii Varlaam şi Ioasaf.

Dovadă este o modificare marginală de la fila 16^{v} trecută în versiunea românească, ceea ce ne dovedeşte că acest manuscris se păstrase la Argeş. De altfel, tot la Argeş a fost văzut de către Vasile Pop, primul nostru bibliograf, un manuscris conţinând versiunea românească. Acesta scria că „a cetit un manuscris românesc care au fost lungă vreme în stăpânirea părintelui Iosif, întâiul episcop al Argeşului şi care se zice a fi scris de Neagoe Voievod Basarab (...) Lângă acest manuscris era adăugată şi biografia patriarhului Nifon, care tot pe acela timp au vieţuit, iarăşi româneşte scris, şi care foarte multă lumină revarsă spre

istoria Țării Româneşti. Un literator care ar tipări aceste două manuscripturi, foarte mult ar ajuta istoria Țării Româneşti."[1]

A doua copie sigură a originalului slavon a stat la baza traducerii greceşti, cunoscută până nu demult într-un unic manuscris, la Muntele Athos (Mănăstirea Dionisiu, nr. 221).

Scriitorul-stilist Emanoil Bucuța aprecia traducerea de la Curtea de Argeş „făcută nu numai cu pricepere, dar cu adevărată evlavie, în limba cărților bisericeşti, care trebuie să fi fost şi limba Curții de Argeş în acele depărtate secole", afirmând că prin *Învățături* „vorbeşte gura strămoşilor, care ne însoțesc pas cu pas ..." iar autorul lor „nu este numai un stăpânitor de țară, dar şi un filosof. Dă învățături pentru tot poporul şi pentru toate secolele. Să ne plecăm genunchii!"[2]

Editorul

---

[1] Vasile Pop, *Disertație despre tipografiile româneşti în Transilvania şi învecinatele Țări de la începuturile lor până în vremile noastre*, Sibiu, 1838, Studiu introductiv, ediție, note, rezumat şi indice de Eva Mârza şi Iacob Mârza, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1995, p. 156

[2] Emanoil Bucuța, conferința *Un voievod filosof*, rostită la radio în data de 22 februarie 1943, tipărită în revista *Transilvania*, anul 74, nr. 5 din mai 1943, p. 387-391 şi apoi în volumul IV din *Pietre de Vad*, Bucureşti, p. 247-253. A fost reeditat în Emanoil Bucuța, *Scrieri II*, text stabilit şi note de Lucia Borş-Bucuța şi Violeta Mihăilă, Bucureşti, Editura Minerva, 1977, p. 339-345

ÎNCEPUTUL ÎNVĂȚĂTURILOR BUNULUI CREDINCIOS IO<AN> NEAGOE, VOEVODUL ȚĂRII UNGROVLAHIEI, CARELE AU ÎNVĂȚAT PRE FIIU-SĂU THEODOSIE VODĂ

PARTEA DINTÂI. CUVÂNTUL 1

Iubitu mieu fiiu, mai nainte de toate să cade să cinstești și să lauzi neîncetat pre Dumnezeu cel mare și bun și milostiv și ziditoriul nostru cel înțelept, și zioa și noaptea și în tot ceasul și în tot locul. Și să foarte cuvine să-l slăvești și să-l mărești neîncetat, cu glas necurmat și cu cântări nepărăsite, ca pre cela ce ne-au făcut și ne-au scos din-tunerec la lumină *(I Petru 2_9)* și den neființă în ființă. O, câtă iaste de multă mila ta, Doamne, și gândul și cugetul tău, care ai spre noi oamenii! *(Ps. 30_{19})* O, mare taină și minunată! O, cine va putea spune toate puterile tale și lauda slavei tale! Dumnezeu, pentru mila sa cea multă, lăcui întru noi oamenii și să arătă noao. Dumnezeu fu în ceriu și om pre pământu și într-amândoao desăvârșit. Și pre om și-l făcu fiiu iubit și moștean împărățiii sale. O, mare iaste taina înțelepciunii tale Doamne, care fu spre noi oamenii!

Ni dar să mărim pre Dumnezeul nostru și să strigăm dinpreună cu David, zicând: *„Chiuiți lui Dumnezeu, tot pământul, slujiți lui Dumnezeu în veselie, intrați înaintea Lui cu bucurie și cu veselie și cu curăție. Să știți că acela ne-au făcut, iar nu noi, și acela iaste Dumnezeul nostru și noi sântem oamenii Lui și oile pășunii Lui. Întrați prin poarta Lui în ispovedanie, în curțile Lui, în cântări, mărturisiți-vă Lui și lăudați numele Lui, că iaste bun și milostiv Domnul și sfânt Dumnezeul nostru. Că iaste mila Lui cea mare cu noi în veci, și bunătatea Lui cea multă." (Ps. $99_{1\text{-}4}$)* Și den nimic ne-au făcut de sântem și făcu toate puterile cele făr' de trupuri.

Dar pentru ce? Numai ca să lăudăm numele Lui, cel ce ne-au făcut, Domnul domnilor și Dumnezeul dumnezeilor. Adusu-ne-au în arătarea și în slava numelui său cel sfânt, ca să-L proslăvească îngerii în ceriurile cele de sus cu numele sfintei și începătoarei de viață Troiță[1]. Așijderea au tocmit și firea ființii noastre ceii omenești și ne-au dat minte și cuvântu și suflet îmbrăcate în trup, și ne-au înfrumusețat cu chip și cu podoabă și ne-au tocmit cu toate dichisile cele bune și ne-au alcătuit trupul cu toate mădularele: cu gură, cu urechi, cu picioare, cu ochi și cu mâini, ca acestea toate să le întindem și să le lărgim în lauda lui Dumnezeu, iar nu spre lucruri spurcate și scârnave și făr' de lege, carile nu să cad.

Drept aceia să cinsitim și să slăvim pre ziditoriul nostru și să-i mulțămim ca celuia ce ne-au făcut și ne-au cinstit. Trup ne-au dat, ca cu dânsul să slujim Dumnezeului celui puternic și bun și întru nimica să nu lăsăm soarta diavolului[2], vrăjmașul lui Dumnezeu și pierzătorul sufletelor noastre. Să nu-l lăsăm să ne stăpânească el, ci totdeauna să rugăm pre Dumnezeul cel milostiv, pentru că a Lui făptură și zidire sântem. Gură ne-au dat ca să o desfacem și să o deschidem și cu mare glas să lăudăm mărirea și puterea Lui, iar nu în cuvinte spurcate și

în vorbe scârnave, care nu să cad, nici să cuvin, de care apoi vom da și seamă la zioa cea mare și înfricoșată a judecății, la a doao venire a lui Dumnezeu. Ochi ne-au dat ca să-i rădicăm în sus și să vedem slava lui Dumnezeu, cu a căruia poruncă să făcură toate, că „acela zise și fură, acela porunci și să zidiră" (*Ps.* 32_9) ceriul, văzduhul, soarile, luna, stelile și altile toate câte sântu văzute și nevăzute și să mulțămim lui Dumnezeu, făcătoriul și dătătoriul tuturor. Limbă ne-au dat ca să slăvim și să trimitem laudă în sus neîncetat numelui său celui sfânt, iar nu să o întoarcem spre bârfele și spre cuvinte deșarte, nici spre patimile cele drăcești, care sunt trupului cu dulceață, iar sufletului cu nevoe și cu muncă, nici să grăiești cele ce sunt spre ațițarea pohtelor trupești. Că și apostolul zice: „Vorbele cele rele strică și putrezescu năravurile cele bune". (*I Cor.* 15_{33}) Urechile ni le-au făcut în cap ca cu dânsile să ascultăm și să auzim cuvintele lui Dumnezeu și să păzim toată legea și să facem voia Lui. Mâini ne-au dat ca să le lărgim și să le întindem spre înălțimea ceriului și să dăm slavă lui Dumnezeu pentru toate făpturile sale și să le lungim spre mila lui. Picioarile ne-au dat, iar nu ca altor dihanii, care sântu mute și necuvântătoare și umblă pre pământu după cum le iaste firea și voia lor și orîncătro vor să să întoarcă, într-acolo să pornescu și mergu. Ci noao să cade să pășim și să călcăm dreptu spre cele cerești și cu trupul, și cu capul, ca nu cumva să ne lunecăm în lucrurile cele trupești și lumești și putrede și trecătoare, ci să umblăm pre căile cele nevinovate, cum zice fericitul David: „Fericiți cei nevinovați, carei umblă în legea Domnului!" (*Ps.* 118_1) Și să pășim și să stăm spre priveghiarea cea de toată noaptea și mai ales la zilile cele mari și la praznicile cele dumnezeești și în toate zilile vieții noastre. Să păziți precum iaste legea și obiceiul și să vă feriți de toate răotățile și scârnăviile și spurcăciunile și să vă rugați lui Dumnezeu cu frică și cu cutremur, ca să să milostivească spre

voi. Și lui Hristos să faceți rugăciuni de mulțămire, cu cântări pentru toate cele ce ne-au dat, cu rugă curată și cu trup și cu suflet neschimbat și neclătit.

În sfintile și dumnezeeștile biserici, așijderea să aduceți lui Dumnezeu jirtvă făr' de sânge și să vă priceștuiți sfintelor și celor făr' de moarte dumnezeeștilor taini ale lui Hristos, care cu adevărat sântu trupul și sângile Fiiului lui Dumnezeu, ca deaca vă veți priceștui cu sfântul Lui trup și sânge, să împărățiți cu dânsul întru împărățiia Lui cea netrecătoare și viața de veci, precum sângur Domnul Hristos au zis: „Cela ce va mânca trupul mieu și va bea sângile mieu, fiind vrednic, aceluia eu îi voiu dărui viața de veci" (*Ioan* 6_{54}).

Vezi mila lui Dumnezeu, vezi dragostea Lui cu carea au iubit pre noi! Vezi darul Lui cu care ne-au dăruit! Cât iaste de multă mulțimea milelor Tale, Doamne! (*Ps.* 30_{19}) Că au urcat firea noastră cea omenească mai deasupra decât toate puterile cele cerești. Dumnezeu s-au înălțat și au șezut pre scaunul mărirei puterilor Sale. Iar alte făpturi câte suntu supt ceriu și lucrurile ale lui Dumnezeu, toate suntu tocmite și rânduite în treaba și în slujba neamului omenescu: soarile, luna, stelile, văzduhul, vântul, ploile, pământul și marea și toate câte-s într-însa. Iar pre omul făcu-l viețuitoriu și împărat și biruitor tuturor faptelor sale câte sântu supt cer, și încă nu numai atâta; ci-l făcu soț și moștean și iubit fiiu și-l dărui de fu Dumnezeu și biruitor împărății Sale cei cerești, cum iaste scris și zice: „Fiți sfinți, cum suntu și eu sfânt, fiți dumnezei, cum suntu și eu Dumnezeu!" (*Levitic* 20_{26}). Și iară mai zice: „Eu ziș: toți sunteți dumnezei și fiți fiii Celui de sus, iară voi muriți ca oamenii și ca unul din domni cădeți" (*Ps.* 81_{6}).

Iar domnii în ce chip cad de la Domnul și Dumnezeul lor? Cad unii din credință, iară alții din fapte. Deacii ei mor. Că oa-

menii carii sântu suptu stăpâni, cu trupurile mor domnilor și împăraților pământești, iară cu sufletele ei mor lui Dumnezeu, daca îi ajunge amarnica moarte și sântu nepocăiți de păcatile lor. Că măcar deși zice că „nu iaste după moarte plângere, nici în iad tânguială și vaete" (Hrisostom, *Despre răbdare*), iar cu adevărat iaste, și acolo sântu țipetile cele cu nevoe și suspinile și gemetile cele grele și oftările cele amară. Că acolo lăcuescu în muncile cele groaznice și fără sfârșit și în focul nestinsu totdeauna să află, avându plângere necurmată și nemângâiată, și nici de un folos le iaste.

Dreptu aceia, iubitul mieu fiiu, să fii milostiv tuturor oamenilor și tuturor gloatelor, care ți le va da Dumnezeu pre mâna ta, pentru care însuși Domnul Dumnezeul nostru și Mântuitoriul Iisus Hristos s-au vărsat sfântul sânge al Său. Și să nu omori pre niminea făr' de judecată dreaptă și făr' de ispovedanie, ca să nu fii și tu junghiat fără de milă, ca noatenii și ca mieii; că sângile omului nu iaste ca sângile vitelor sau ca altor fieri sau ca al păsărilor, ci iaste într-alt chip, sânge ales și curățit cu sfântul sânge al Domnului nostru Iisus Hristos, care l-au vărsat pre cruce în cetatea Ierusalimului, în zilile lui Pilat de la Pont. Ca nu cumva, pentru pripa, să moară ție cu trupul, iar lui Dumnezeu cu sufletul. Că și noi înșine carii suntem, măcară domni, măcară bogați, măcară săraci, tot greșim lui Dumnezeu și sântem vinovați și vom să stăm toți dinpreună la înfricoșata judecată a lui Hristos. Că însuși Hristos pentru sufletile noastre de bună voe a sa s-au dat spre moarte, ca pre noi pre toți să ne facă fiii lui Dumnezeu.

Pilda: Eu ziș: „Toți sânteți dumnezei și fiii Celui de sus". *Tâlcul:* Zise Domnul: „Ca un bun, pre toți i-am făcut împărați și domni și puternici, iară ei se-au întorsu în lucruri rele și deșarte". *Pilda:* „Iar voi muriți ca oamenii". *Tâlcul:* „Iar voi cugetându cele

pământești, periți". *Pilda:* „Și ca unul din domni cădeți". *Tâlcul:* „Și satana era domnul îngerilor, iară pentru trufia lui căzu".

Așijderea și fieștece domnu semeț și nemilostiv va cădea și nu să va scula. Iar de să va tâmpla domnului să cază, iară apoi el să va întoarce și va plânge de căderea sa cu toată inima, are Dumnezeu putere să-l rădice; că Dumnezeu iaste judecătoriul, și a Lui iaste judecata. Cum iaste zis: „Domnul va judeca marginile pământului, ca un drept ce iaste, și va da putere împăraților noștri, și va înălța cornul unsului său"(*I Regi* 2_{10}). Dreptu aceia să nu să laude înțeleptul cu înțelepciunea sa, nici puternicul cu puterea sa, nici bogatul cu bogăția sa. Ci de acestea să să laude Cel ce să laudă" (*I Regi* 2_{9}), măcară de ar fi împărat, măcar domnu, măcar biruitor, „tot să cunoască pre Dumnezeu, care l-au făcut, și cu frică și cu cutremur să facă judecată pre pământu" (*I Regi* 2_{9}). „Faceți pace și rugă cu toți, că fără de acestea niminea nu va putea vedea pre Dumnezeu" (*Evrei* 12_{14}).

Vezi, iubitul mieu, pre împăratul cel mare, care ne-au iubit și ne-au făcut și pre noi împărați pre pământu, ca și pre sine, și-i iaste voia să fim și în cer. Și daca vom vrea noi, vom fi, numai să facem bine, și vom fi împărați și vom împărăți în veci. Însă împărățiile și domniile ceste după pământu sântu în mâna și în voia lui Dumnezeu, și în nevoințile noastre cele bune se-au dat. Iară împărățiia cea cerească încă iaste în voia noastră și ne-o va da Dumnezeu, numai de vom vrea.

Dară cunoști care iaste împăratul cel mare și puternic? Acela iaste împăratu împăraților și domnu domnilor și Dumnezeul dumnezeilor, carele biruiaște vii și morții și a făcut toți vecii. Pentru aceia dă slavă Celui ce te-au rădicat din pământu și te-au făcut lui fiiu și ceriurilor împărat, și noroadelor și oamenilor biruitor mai mare și poruncitoriu, și te-au pus domnu pre pământu, să judeci oamenilor pe direptate și săracilor în

judecată, cum zice și prorocul grăind: „Doamne, dă judecata ta împăratului și direptatea ta fiiului împăratului" (*Ps.* 7_{11}). Dară de ce împărat grăiaște prorocul? Grăiaște de împăratul Hristos. Cunoști că „tot darul cel desăvârșit pogoară de sus, de la Tatăl" (*Iacov* 1_{17}) și pre împărat, și pre domnu, și pre preot, și pre tot omul carele iaste al lui Dumnezeu.

Drept aceia să cade fiiului împăratului, carile iaste fiiu lui Dumnezeu, să judece direptu, că și judecata a lui Dumnezeu iaste, iară alt a nimănui (*Deut.* 1_{17}). Și vă plecați suptu puternica mâna lui Dumnezeu, cum zice apostolul (*I Petru* 5_{6}), ca făcătoriului și împăratului vieții și al veacului nostru, cu toată frica și cutremurul, ca într-o vreme să vă înalțe și să trăiți mult pre pământu bun.

Acum pricepeți, împăraților, și vă învățați, toți cei ce judecați pământul, lucrați Domnului cu frică și vă bucurați cu cutremur, primiți învățături, ca să nu să mânie cândva Domnul spre voi și să periți din calea dreptului, când se va ațâța de pripă urgiia lui. Mâniiați-vă și nu greșiți de cele ce gândiți întru inimile voastre, în paturile voastre vă umiliți. Și iară mai zice prorocul: „ție iaste lăsat săracul, și meserului tu îi fii ajutoriu". (*Ps.* 9_{34}) Că și fiiul lui Dumnezeu săracu fu trimis în lume, cum iaste scris (*I Ioan* 4_{9}). Iar ție ție-au dat Dumnezeu împărățiia într-această lume scurtă.

Dreptu aceia să cade împăratului și domnului să aibă judecată direaptă și nefățarnică, dinpreună și alte bunătăți toate, că „cinstea împărătească și domnească judecata iubește", cum iaste zis (*Ps.* 98_{3}). Că împărații cei adevериți nimica nu fac făr' de judecată, că cu judecata sântu îndreptători și puternici. Tu, Doamne, ca un Dumnezeu ai gătit dreptatea Ta și o ai dat-o împăraților și domnilor, iar adeverința o ai împărțitu tuturor oamenilor. Judecata și direptatea în Iacovu o ai făcut-o (*Ps.* 98_{4}). Că Hristos iaste judecătoriu și dreptatea și adeverința. Și zice: „Iacovu iaste sluga mea cea aleasă" (*Isaia* 44_{21}). Prorocul

zice: „Înălțați neîncetatu pre Dumnezeul nostru și vă închinați razimului picioarelor Lui" (*Isaia* 45_4). Măcară de ești împăratu, măcar domnu, măcară bogat, măcară sărac, tot vă închinați razimului picioarelor lui, că iaste sfânt (*Ps.* 98_5), și acela iaste domnul și judecătoriul cel înțeleptu și înfricoșat și vecinic. Deci, de vei judeca pre cineva cu judecată nedreaptă și fățarnică, Dumnezeu va fi ție și oamenilor tăi judecător cu plată, că zice: „Eu sântu izbânditoriul și voi izbândi" (*Deut.* 32_{35}). Iară prorocul zice: „Jalea și suspinile săracilor le-ai auzit, Doamne, gătirea inimilor lor le-au socotit urechea ta. Judecă săracului și smeritului, ca să nu mai adaogă după aceia omul de a să mări pre pământu" (*Ps.* 9_{37-38}). Dreptu aceia, ascultă și ia aminte și socotește, să nu mai adaogă omul după aceia a să mai înălța. Că iaste zis: „În zadar va fi turburarea celor ce să mărescu" (*Ps.* 38_9). Iar de vei face judecată fățarnică, tu cugetă cându să va lua judecata de la tine și să va da altuia, carile va judeca cu dreptate oamenilor lui Dumnezeu. Și va face izbândă Dumnezeu, precum au zis: „și suspinile săracilor nu vor peri până în sfârșit" (*Ps.* 9_{18}). Că măcară de ești și împăratu sau domnu, iar judecata tot iaste a lui Dumnezeu și cu porunca Lui ești pus păstor tu, și tocmitor faptelor Lui. Pentru aceia scrie, de zice: „Fraților, judecați pe direp[3]// tate și priiatenilor și streinilor și celor mari și celor mici. De niminea să nu-ți fie rușine, că judecata iaste a lui Dumnezeu" (*Deut.* 1_{17}). Ci câtă vreme va fi dată pre mâna ta, fie-ți grijă și frică de slujba care țe-au dat-o Dumnezeu în seama ta, că nici ai adus nimic cu tine într-această lume, nici vei să iai nimic. Ci, cum zice dreptul Iov: „Gol te-ai născut din pântăcile mâne-ta, iar gol te vei duce" (*Iov* 1_{21}), deaca nu vei fi îmbrăcat cu lucrurile cele ce să cad ale bunătății. Că „nimic nu iaste al tău", cum zice apostolul (*I Timotei* 6_7), ci toate-s ale lui Dumnezeu. Iar, deși ai tu, nu te lăuda, că de la Dumnezeu le-ai luat, ca să dai schiptrul și steagul împărăției și domniei tale cu multă mulțumire, cum și

împărații cei mai denainte vreme ș-au dat împărățiile în mâna lui Dumnezeu Tatăl, cu multă îndrăznire și cu multă cinste și cu mare îndreptare. Și cu împărățiile lumii aceștii trecătoare au dobândit împărățiia cea netrecătoare a ceriului și au luat cununa bunătăților din mâinile lui Dumnezeu. Și să nu ți să înalță inima, nici să te trufești de limbile și de năroadele cele multe, că de la Dumnezeu fu dată putere voao și biruință de la Cel-de-Sus. Că toată judecata iaste a lui Dumnezeu și Dumnezeu va să judece oamenii. Dumnezeu iaste judecătoriu dreptu și tare și îndălungu răbdătoriu și nu aduce mânie în toate zilele. Acela iaste milostiv și îndelung răbdătoriu și îndurătoriu (*Ps.* 144_8) și au gătit scaunul său spre judecată, și iaste gata în toată vremea și în tot ceasul să judece lumea cu dreptate și oamenii așijderea. Și pre cei drepți să-i încoruneze, iar pre cei păcătoși să-i muncească.

Minunat iaste Dumnezeu în faptele sale, că cu mare cinste ne cinsti și ne dede minte slobodă și chibzuitoare, și firea omenească cea căzută o au înălțat mai pe deasupra îngerilor, cum ziș și mai sus, după cuvântul prorocului: „Ce iaste omul, că-ți aduseși aminte de dânsul, sau fiiul omului, că-l cercetași?" (*Ps.* 8_4)

Vezi câtă dragoste are Dumnezeu cătră oameni și ce făcu pentru dânșii? Făcu toate văzutelor și nevăzute<le> și pentru dânsul să făcu om. Acestea toate pentru dragostea noastră le făcu, și noi fiind periți pentru greșala noastră, el iar ne înnoi. Acestea[4] *toate le socotește prorocul și ni le arată zicând: „Ce iaste omul?" Cum ai zice, omul iaste o nimica, numai ce iaste slăbiciune și urgie și neputință. Iar mila lui Dumnezeu vezi câtă iaste de mare, că de lucrurile cele ce făcu pentru dânsul să miră prorocul și zice: „Ce iaste omul, de ai făcut atâtea măriri pentru dânsul?" Cunoaște dar că câte sântu văzute și nevăzute, toate sunt făcute pentru dânsul. Pentru dânsul fu*

făcută vremea de la Adam pân' la venirea lui Hristos; pentru dânsul fu făcut raiul; pentru dânsul împărățiia ceriului, pentru dânsul judecățile și caznele și minunile, bunătățile și legile; pentru dânsul fiiul lui Dumnezeu fu om. Cine ar putea spune cele ce au făcut pentru dânsul și cele ce vor să fie!? Acestea toate le socotește prorocul și zice: „Ce iaste omul de s-au învrednicit a atâtea bunătăți, dar, și cinste?" Că de ar vrea cineva să știe adeverit și să cunoască câte au fost pentru dânsul și câte va să ia după acestea, el s-ar umplea de frică și de mirare. Deci, ia aminte, să știi câtă grijă are Dumnezeu pentru oameni, că zice prorocul: „Cu puținel oarece l-ai mai micșorat decât îngerii?" (Ps. 8_5) Aici zice prorocul și grăiaște această micșorare, pentru că cu puținel oarece au mai micșoratu Dumnezeu pre omu decât pre îngerii, pentru greșala și călcarea ce greși dentâi strămoșul nostru Adam în rai. Dar cu ce l-au micșorat puținel decât pre îngeri? Micșoratu-l-au cu moartea. „Cu slavă și cu cinste l-ai cununat" (Ps. 8_5). Slava o socotește prorocul măriia ceia ce o au luat întâi, iar cinstea ce o au luat Dumnezeu, iar care va să o ia după a doao venire a lui Hristos. Că dintâi i-au zis Dumnezeu: „Toate fierile pământului și pasările ceriului și peștii mării să să înfricoșeze și să să teamă de voi, și voi să le stăpâniți" (Facerea 9_2). Apoi iar au zis: „Să călcați șarpele și scorpiia" (Luca 10_{19}).

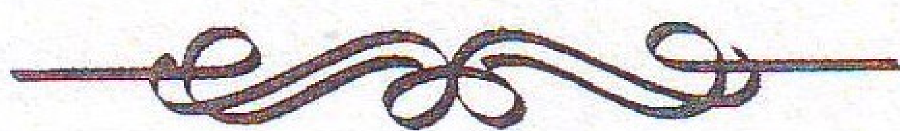
Însă acum să lăsăm cele vechi și de dă multu și să căutăm spre ceste de acum, că slava și cinstea cea mare din legea cea noao iaste, când ai cap pre Hristos, cându din trupu Lui te priceștuești, cându ești frate și moștean și întocma cu dânsul, cându ai cinste mai mare decât Moisi, cum zice fericitul Pavel (II Cor. $3_{13\text{-}18}$), nu ca cum își acoperea Moisi fața obrazului, că cel înălțat nu să înalță de această slavă în slavă înălțătoare; pentru această slavă spune pro-

ALTĂ ÎNVĂȚĂTURĂ, ASEMENE CEȘTIIALALTE

Cu adevărat, ale rădăcinii cei bune sunt și odraslele, și din curtea cea sfântă și fii sfinți vor ieși, și de nu va fi cetatea împăratului sfântă, nici fii nu vor ieși sfinți. Ce, cela ce iaste de dar, dar să i se dea; cela ce iaste de mertic, mertic să i se dea; cela ce iaste de cinste, cinste să i se dea; cela ce iaste de miluit, să-l miluiești; și cine iaste de a-i fi ieftin, ieftin să-i fie. Ce tu, fiind luminat, și fiii tăi sunt luminați; tu fiindu iubitoriu de Hristos, și fiii tăi vor fi iubitori de Hristos.

Preaiubitul mieu Ioasafe, tu ai fost lumina ochilor miei și lumânarea cea prea luminată a inimii mele. O învățătură oarece mi-ți scrisesem să te înveți de la mine; ce Domnul nostru Iisus Hristos să mi te priimească și să mi te învețe, cu ugodnicii săi, întru împărățiia ceriului. Deci această învățătură acum eu n-am cum o trimite, ci o voi trimite unde-ți va zăcea trupul.

Și iar voi, sfinți părinți, cari [vă] veți afla a lăcui la acel loc, una, pentru voia Domnului nostru, lui Iisus Hristos, alta, pentru voia voastră, am grijă a milui acolea și a întări, ca să nu zacă acel trup sângur. Și oare ce va trebui la acel loc, măcar odăjdii, măcar bucate, măcar fieștece, eu am a mă osteni ca se aibă acel loc de toate den destul.

Tipărit la Gutenberg
021.345.09.26

Editura Arhiepiscopiei Argeşului şi Muscelului
Curtea de Argeş, 2012
ISBN 978-606-8181-19-6